

SECȚIA „CETATEA BRAȘOVULUI ȘI FORTIFICAȚIILE DIN ȚARA BÎRSEI“

de

MINERVA NISTOR

Originalitatea și valoarea instructiv-educativă a acestei secții a Muzeului regional Brașov, se datorește cadrului în care este prezentată în bătrînul bastion al țesătorilor, din extremitatea sud-vestică a cetății Brașovului.

Alegerea acestuia, ca sediu al secției, este plină de semnificație, împrumutîndu-i o valoare deosebită prin arhitectura care și-a menținut cel mai bine forma inițială dintre bastioanele existente.

Întregul complex arhitectonic de formă poligonală cu grosimea zidurilor la bază de 4,30 m, se întinde pe o suprafață de 1.616 m p. Pe fațada spre curtea interioară este prevăzut cu galerii, iar deasupra acoperișului în două ape se ridică trei turnuri. Anumite particularități ale construcției vădesc că forma actuală este rezultatul dezvoltărilor în etape, care și-au lăsat amprenta în masiva și durabila construcție.

Între anii 1421—1436 s-a ridicat nivelul corespunzător primelor două galerii, suprapus de cel al galeriilor superioare construit în perioada 1570—1573, dată consemnată pe turnul de nord-est. Fortificația era adaptată corespunzător armelor de foc și sistemului de asediu în continuă dezvoltare. Galeria etajate au fost concepute de așa manieră încît să fie ușor accesibile pușcașilor care ținteau prin gurile de tragere. Fiecare galerie evocă imaginea epocii de construcție. Numărul mare de metereze, care se mai remarcă, denotă că bastionul era bine înzestrat cu arcebuze, puști și bombarde.

Martor la multe evenimente din trecutul oraşului ca : asedii, incendii, cutremure de pământ, bastionul Țesătorilor a necesitat continue consolidări și amenajări, care deși făcute în etape, au respectat forma inițială, creînd o atmosferă de pitoresc și autenticitate care impresionează plăcut și astăzi.

Prăbușit în 1710, este reconstruit abia în 1750, dată marcată pe același turn, precum și în registrul de cheltuieli al oraşului.

Aspectul actual al bastionului este legat de lucrările de restaurare efectuate în anul 1950. În același an, în clădirea din incinta bastionului, construită în 1800 pentru întrunirile festive ale meșterilor Țesători, s-a amenajat secția „Cetatea Braşovului“ menită să oglindească principalele aspecte ale dezvoltării economice, sociale, politice și culturale ale Braşovului de odinioară.

Referindu-ne la ansamblul expoziției, un pas însemnat în dezvoltarea sa l-a constituit reorganizarea din anul 1961, făcută după noile criterii ale muzeografiei științifice moderne. Pentru o mai clară înțelegere a actualului profil, se impune o prezentare a secției. Aceasta cuprinde două teme principale cu subtemele aferente ; astfel :

I. Fortificațiile din Țara Birsei, premergătoare cetății Braşovului și condițiile care au determinat ridicarea lor.

II. Cetatea Braşovului cu fortificațiile ei și cetățile țărănești.

Tema I se desfășoară cronologic conform unei periodizări corespunzătoare, iar tema a II-a tratează și diferite evenimente care au contribuit la perfecționarea sistemului de apărare. A fost necesară această împărțire, deoarece altfel ar fi însemnat neglijarea unei sau altei teme principale. Metodele diferite în prezentarea celor două teme sînt impuse chiar de realitatea istorică.

Această unitate muzeală a fost concepută ca o secție permanentă cu un profil bine stabilit, ținîndu-se seama de specificul local și de spațiul avut la dispoziție (două săli). Păstrînd sobrietatea esențială unei astfel de instituții, secția prezintă totuși interes pentru că alături de construcția bastionului pot fi admirate machete și fotomontaje cu vechile cetăți din Țara Birsei, azi majoritatea în ruină.

La intrarea în bastion, un text prezintă rolul îndeplinit de fortificații veacuri la rînd, iar altul, cel din incintă, tratează istoricul construcției. În sala I se desfășoară prima temă. Respectîndu-se un circuit firesc, expunerea începe pe perețele din stînga printr-un text de prezentare a secției. În continuare, pe ceilalți pereți este dezvoltat conținutul fiecărei teme și subteme în parte.

În această sală atenția vizitatorului este reținută în primul rînd de compoziția dominantă a hărții, care într-o sugestivă rezolvare muzeistică, indică

fortificațiile din Țara Bîrsei. Lucrată în bloc-relief cu aplicații de material plastic, viu colorată, scoate în evidență poziția geografică și specificul acestor cetăți adaptate regiunii de munte, renunțându-se la vechile hărți cu lumină electrică pretențioase din punct de vedere tehnic. Harta sistematizează conținutul tematic, cuprins în întreaga expoziție, prin gruparea făcută precum urmează :

1. Cetăți din epoca străveche
2. Cetăți din epoca dacică și romană
3. Cetăți din perioada feudalismului timpuriu :
  - a) cetăți de pământ ;
  - b) cetăți de piatră.
4. Cetăți din epoca feudalismului dezvoltat :
  - a) cetăți strategice ;
  - b) orașe fortificate ;
  - c) cetăți țărănești.

Se insistă asupra cetății dacice de la Teliu (secolul I e.n.) și îndeosebi asupra castrului roman de la Cumidava (Rișnov) ridicat de *Cohors VI Nova Cumidavensium Alexandriana*, unitate militară formată din daci localnici care apărau granița estică a Daciei romane pe timpul împăratului Severus Alexander. Materiale de construcție, o inscripție redată în copie și fotomontaje cu aspecte din interiorul castrului, ne ajută să exemplificăm în parte această subtemă.

În textele de sinteză se succed cele două teme, punându-se accent pe exemplificări aproape pe tot parcursul. Amplu prezentată este și subtema privind cetățile din perioada feudalismului timpuriu, prin texte și fotomontaje, subordonate temei în general bine delimitată cronologic. Greutatea în prezentarea acestei subteme o constituie în parte inexistența materialului tridimensional. Prea puține elemente ne stau la îndemână pentru a crea o imagine cuprinzătoare asupra acestor grupuri de cetăți. Pe măsură ce vor continua cercetările arheologice, îmbinate cu informațiile izvoarelor scrise, se va putea lărgi orizontul cunoașterii și aprofunda trecutul acestor cetăți, trecându-se la redactarea unei monografii științifice și la dezvoltarea temei în muzeu.

Tot în această sală atrage atenția o vitrină cu arme de epocă : buzugane, cămăși de zale, coifuri, arme albe cu un important paloș din secolul al XIII-lea, un arc și scut tătareșc.

La un nivel superior primei săli este sala a II-a, în care tematica reliefează momente importante din istoricul cetăților din epoca feudalismului

dezvoltat. Obiectele tridimensionale sînt valorificate în condiții mai adecvate, vizitatorii întîlnindu-se cu noi și variate metode de expunere: panoplii, machete spațioase, precum și exploatarea unei nișe care inițial a fost o gură de tragere.

Primul perete al acestei săli este rezervat încercării unei expuneri mai complete a procesului de înființare și dezvoltare a cetății Bran. În vederea unei juste elucidări a problemei ridicate de geneza cetății, pe care o parte a istoriografiei burgheze o atribuie cavalerilor teutoni, diploma lui Ludovic cel Mare din 1377 expusă în copie în secție, vine să clarifice această problemă. Prețiosul document este o confirmare sigură, referindu-se la fondarea cetății și la împrejurările în care a luat naștere această construcție. Credem că dacă spațiul ne-ar fi permis, expunerea unei diorame a cetății Bran ar fi fost mult mai sugestivă decît macheta existentă.

Prin mijloace și procedee tehnice muzeografice mai simple, ca de ex. introducerea hărților, s-a încercat să se rezolve probleme de sinteză multiple și complexe, ușurîndu-se astfel perceperea tematicii.

Textele de pe peretele următor introduc vizitatorul într-o scurtă informare istorică referitoare la întemeierea orașului și cetății Brașov. Se reliefează continuitatea de viață pe teritoriul orașului în decursul mileniilor pînă la începutul epocii feudale. De asemenea, înjghebarea așezărilor după cum urmează :

1. Cartierul Șchei, veche așezare românească.

2. Brașov-Vechi.

3. Așezarea din jurul Bisericii Negre, care treptat se va extinde și în limitele căreia se vor ridica zidurile puternice ale cetății Brașovului.

Ritmul de dezvoltare a celei de-a III-a așezări numită în limba latină Corona, în cea germană Krönstadt, în limba maghiară Brassó și pe care românii o numesc Brașov, a fost deosebit de rapid, datorită importanței economice și strategice a întregii regiuni.

În continuare, expoziția reușește printr-un material tridimensional și complementar (texte, planuri, fotomontaje) să întregească ilustrarea sistemului de fortificare a cetății Brașovului, sistem care se desăvîrșește în sec. al XVII-lea (1641), cînd zidurile cetății aveau 7 bastioane, 3 porți fortificate și 32 de turnuri, dintre care patru situate în afara incintei propriu-zise. Pentru ilustrare sînt expuse documentele din 1395 și 1420 prin care Sigismund de Luxemburg poruncește brașovenilor să înceapă lucrările de fortificare a orașului cu ziduri de piatră, satele din jur fiind obligate să transporte materialele necesare.

Înfățișarea întregului ansamblu al cetății și al cartierului Șchei, reiese plastic din macheta expusă în sala a II-a.

Studiind macheta cetății, se disting ușor anumite trăsături caracteristice orașului-cetate medieval în care fortificațiile trebuiau să corespundă direcțiilor de unde se putea da mai ușor atacul. Se mai desprinde faptul, că cetatea a fost ridicată în etape pentru a ține pas cu evoluția armelor de foc. Însuși felul în care sînt dispuse unele grupuri de case în incintă, constituie un sistem de fortificare, construcțiile acestei perioade primind un caracter de apărare. Specificul de oraș medieval, pe deplin cristalizat în secolele XV—XVI, se remarcă ușor și din arhitectura sa sobră, masivă, cu un aspect propriu, adaptat peisajului muntos al Brașovului.

Trei mari categorii de construcții: militare, civile și bisericesti, se impun de la început privirii de ansamblu. Construcțiile monumentale apar pe machetă cu formele lor impozante printre clădirile obișnuite ale cetății. Monumentul asupra căruia atenția vizitatorului se fixează în primul moment este, cum e și firesc, Biserica Neagră. Se insistă puțin asupra arhitecturii eclesiastice și civile de pe machetă (Biserica Neagră, Casa Sfatului, Podul Meșteșugarilor), obiectivul principal fiind fortificațiile.

În continuare, vizitatorului i se prezintă pe ultimul perete un alt aspect de fortificare, acela al cetăților țărănești accentuîndu-se cetatea de la Rîșnov, care constituie o mărturie a unui stil propriu cetăților țărănești.

Ultima temă prezentată pe același perete, legată tot de problema apărării, privește bisericile-cetăți ce sînt încadrate de asemenea în categoria cetăților țărănești. Prin intermediul planurilor, textelor și documentelor foto, se insistă asupra bisericii-cetăți de la Prejmer, caracteristică în ce privește stilul și forma de apărare a zidurilor incintei, care au fost transformate într-o puternică fortăreață.

Prin felul prezentării acestor cetăți, se remarcă faptul că aveau la bază un plan bine stabilit în acord cu tactica de luptă a acelei epoci, ținîndu-se seama în general de configurația terenului. Exemplu: planul transversal al cetății Bran, reliefează construirea acesteia pe o stîncă (stîncă lui Dietrich) astfel aleasă încît prin altitudinea sa să domine pasul Bran, iar prin machetă se încearcă să se evidențieze neregularitatea construcției cu chipul ei expresiv, plin de măreție, precum și drumul comercial și oficiul vamal.

Fiecare din cetățile prezentate se impune prin originalitatea construcției la care și-au arătat talentul și priceperea mulți meșteri constructori zidari, cioplitori în piatră, însă aportul hotărîtor a fost acela al iobagilor obli-

gați la aceste munci istovitoare. Faptul reiese din citatul (5 mai 1704): „*În acest răstimp iobagii noștri erau reținuți la lucrările cetății neîngăduindu-li-se să-și serbeze nici cele mai sfinte sărbători*“, expus în sala a II-a.

Pentru a face cit mai atractivă și mai instructivă această mică secție, într-un loc central al sălii a II-a (peretele din față) este tratată o altă subtemă: dezvoltarea artei militare feudale. Documentele expuse, prin care Ioan de Hunedoara cere brașovenilor să-i furnizeze bombarde, tunuri, puști și arbaletae pentru campaniile împotriva turcilor, precum și documentul din 1453 prin care Vlaicu Vodă solicită muniții, demonstrează importanța Brașovului ca centru de producere a armelor.

Prin introducerea acestei subteme nu s-a urmărit numai lărgirea tematicii, ci și o îmbunătățire a ei, prin prezentarea de exponate tridimensionale, așezate pe criterii cronologice, înlăturându-se acel aspect al expoziției de fotografii.

În expunerea armelor s-a urmărit o clasificare a lor după întrebuințare. Astfel :

- a) Arme defensive ;
- b) Arme pentru luptă corp la corp ;
- c) Arme pentru lupta de la distanță.

La fel s-a procedat și în expunerea armelor de foc în succesiunea apariției lor : puști cu fitil, puști și pistoale cu cremene, cu capsă etc., valorificându-se bogatul ornament de incrustațiuni de fildeș, de baga și chiar de argint.

Diferitele sisteme de apărare și asedii de cetăți și eficacitatea fiecărui tip de armă, evoluția lor, arta atacului și a apărării cetăților, sisteme ce se dezvoltă treptat din nevoi economice, politice și strategice, sint completate prin ghidaj și prin fotomontajele expuse pe panouri de furnir, păstrînd caracterul individual din întreg ansamblul. Strîns legate de tehnica fortificațiilor, sint rediate noi și complexe probleme ca : întrebuințarea fortificației, a sistemului de construcție și a armamentului.

Importanța complexului de cetăți prezentat în cele două săli, majoritatea cetăți de graniță, precum și atitudinea regimului burghez de neglijare pe de o parte și atitudinea regimului actual de protejare și de valorificare a tuturor monumentelor de cultură pe de altă parte, formează subiectul unui text de încheiere.

În curtea bastionului, unde pe galeriile de la parter este amenajat lăpădarul compus din material de construcție, detalii arhitectonice, portaluri aparținînd fazei gotice, renașterii și barocului, pietre funerare, baldachine de la

Biserica Neagră, chei de boltă etc., se încheie seria exponatelor acestei secții. De pe galerii și din turnurile bastionului, orașul se desfășoară privirilor vizitatorului ca o vastă panoramă marcată de puternice contraste: pe de o parte, zidul de piatră cu turnurile și bastioanele vechii cetăți medievale, ce evocă trecutul plin de amenințări, de războaie, de asedii și cuceriri, suportate de o populație continuu pregătită pentru apărare, iar pe de altă parte, contururile impetuoase ale noilor construcții industriale, precum și numeroasele șantiere ce vestesc o viață nouă în continuă dezvoltare.

În organizarea acestei secții, unde individualitatea celor două săli se întregeste organic în ansamblul bastionului, se observă noua orientare precum și variate metode de expunere ca: decorarea artistică, fotomontaje de mari proporții, texte generale, introductive, documentare, susținute de mijloace decorative, corespunzătoare ținutei de ansamblu a secției, al cărei cadru impune o severă prezentare, într-un tot omogen. Sint expuse facsimile, compoziții grafice, lucrări de artă plastică, machete spațioase, aerarea obiectelor tridimensionale pe orizontală și verticală și legende explicative la materialul ilustrativ. Desfășurarea conținutului pe secvențe, cu respectarea liniei arhitectonice a unei simetrii corecte, dar nu rigide, cu mijloace de exprimare artistică, dă cadrul ambiant temelor. Concomitent au fost soluționate și alte probleme ca cele de conservare și restaurare a materialului care urma să fie expus, și s-au creat condiții optime de luminozitate prin fixarea de lămpi fluorescente pe tavan pentru reflectarea uniformă asupra obiectelor. Firește că obiectele originale cu caracter muzeistic, integrate cu discreție, deși puține, constituie centru de interes. Varietatea materialului ajutător, care de altfel abundă, este luat ca o completare care vine să întregască valoarea calitativă a obiectelor expuse. Avem de-a face cu o prezentare combinată.

Urmărindu-se unitatea dintre conținutul și forma de prezentare, s-a pornit de la metodele și formele de prezentare folosite de alte muzee. În perceperea și memorarea mai temeinică a întregului ciclu vizionat, s-a recurs și la alte metode intuitive de prezentare ca de exemplu metoda comparativă făcută între cele două cetăți — cetatea de piatră de pe Tîmpa din perioada feudalismului timpuriu și cetatea strategică a Buzăului din perioada feudalismului dezvoltat. Din planurile expuse se remarcă ușor superioritatea cetății Buzăului, unde bastioanele exterioare flanchează curtile. O altă metodă intuitivă o constituie expunerea unui bloc mare de piatră prins într-un clește, iar alături un scripete demonstrînd procedeele întrebunțate la ridicarea cetăților.

Într-o nouă organizare cu „I. S. Decorativă“ ar putea fi mult mai sugestiv prezentată această temă. S-au căutat deci comparații și metode

care să corespundă nivelului atât de diferit al vizitatorului (pregătire, vîrstă, preocupări), încercîndu-se să fie stimulat interesul de a cunoaște, de a cerceta și de a formula concluzii.

Prin conținutul său, prin procedeele de prezentare, prin soluții inedite, expoziția în stadiul actual constituie o reușită strădanie în simplificarea metodelor care duc la organizarea muzeului, corespunzător scopului pe care-l urmărește.

Organizarea acestei secții este una din multiplele acțiuni de educare artistică a maselor înscriindu-se printre variatele forme de valorificare a monumentelor de cultură din țara noastră și a evenimentelor legate de ele, în adevărata lor lumină și valoare.

DIE MUSEUMSABTEILUNG „DIE BEFESTIGUNGEN VON KRONSTADT UND DEM BURZENLANDE“

(Zusammenfassung)

Die vorliegende Arbeit verweist auf die Originalität und den erzieherisch-wissenschaftlichen Wert einer der Abteilungen des Kronstädter Regionalsmuseums, und zwar der Abteilung „Die Befestigungen von Kronstadt und dem Burzenlande“.

Die Originalität drückt sich in erster Reihe darin aus, dass diese Abteilung in einer der Befestigungsanlagen von Kronstadt, nämlich der Weberbastei, untergebracht ist. Die Bastei, die ein Zeuge vieler Ereignisse aus der Geschichte Kronstadts, wie Belagerungen, Brände, Erdbeben war, ist gründlich hergerichtet worden; durch diese Arbeiten ist die Bastei in ihrer ursprünglichen Form erhalten geblieben, und beeindruckt uns auch heute.

Die Abteilung hat ausserdem das Verdienst einer einmaligen Thematik und nimmt daher einen Sonderplatz ein.

Ausser der Baulichkeit der Bastei selbst können die Fotomontagen und Modelle gesehen werden, die die alten Burgen des Burzenlandes, von denen heute die meisten Ruinen sind, in ihrer ehemaligen Form darstellen.

Durch die Exponate selbst und die erklärenden Texte wird ein müheloses Einblick in die Befestigungssysteme Kronstadts vermittelt.

Um die Abteilung noch anziehender zu gestalten, wurden auch Zeugnisse der feudalen Kriegskunst ausgestellt, war doch Kronstadt zu jenen Zeiten ein bedeutendes Zentrum der Waffenherstellung.

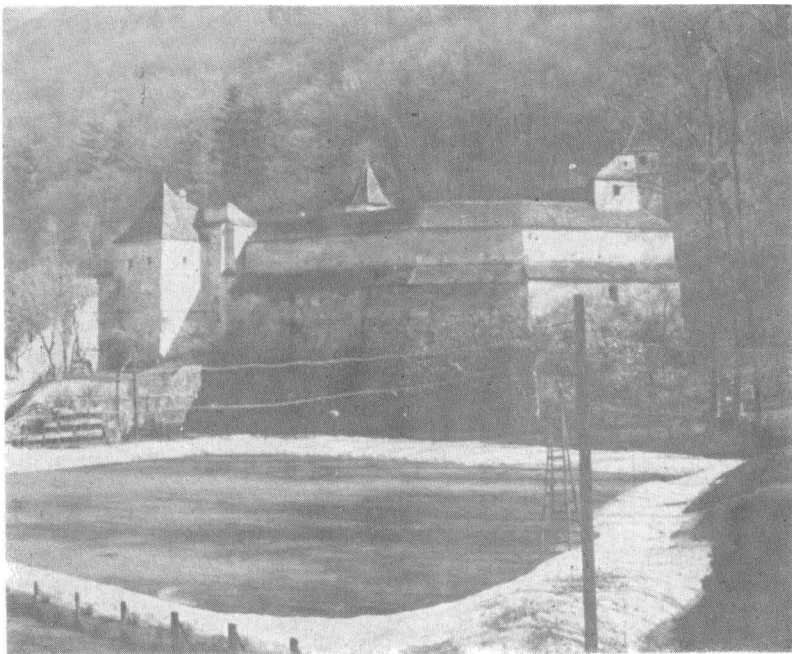

Die Anordnung des Materials, die ganze Art der Darbietung verleihen der Abteilung einen einheitlichen und gleichzeitig vielseitigen Charakter; sie wird dadurch zu einem Massenerziehungsmittel und ist ein Beispiel für die richtige Nutzung geschichtlichen Gutes.

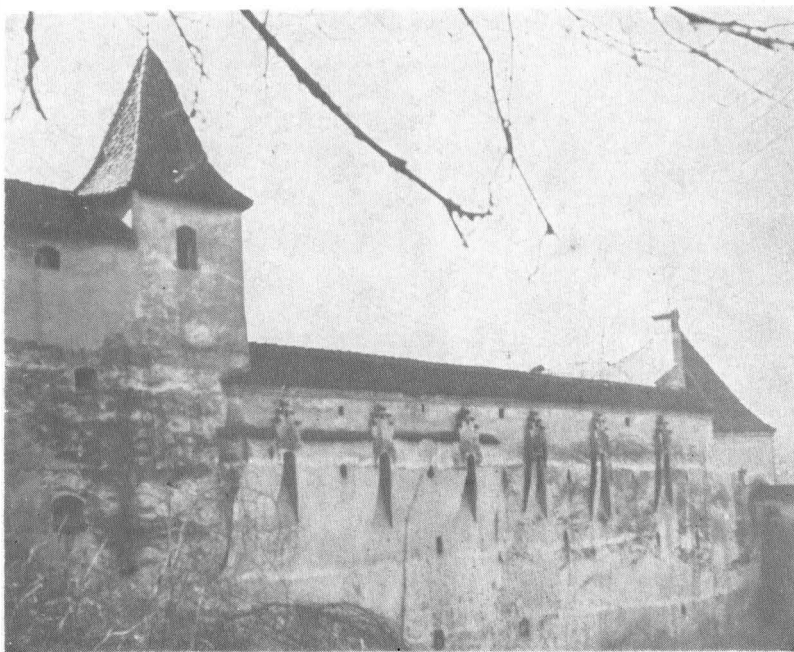
Verzeichnis der Abbildungen

- Abb. 1. Weberbastei, Aussenansicht.
- Abb. 2. Pechnase an der nördlichen Ringmauer.
- Abb. 3. Blick in die Bastei; Westturm, Wehrgänge und Lapidarium.
- Abb. 4. Innenhof mit Ausstellungssaal.
- Abb. 5. Blick in die Ausstellung; vorne Modell des alten Kronstadt
- Abb. 6. Blick in die Ausstellung.

Fig. 1. Bastionul Țesătorilor — exterior

Fig. 2. „Pechnasen“ în zidul de incintă (latura nordică).

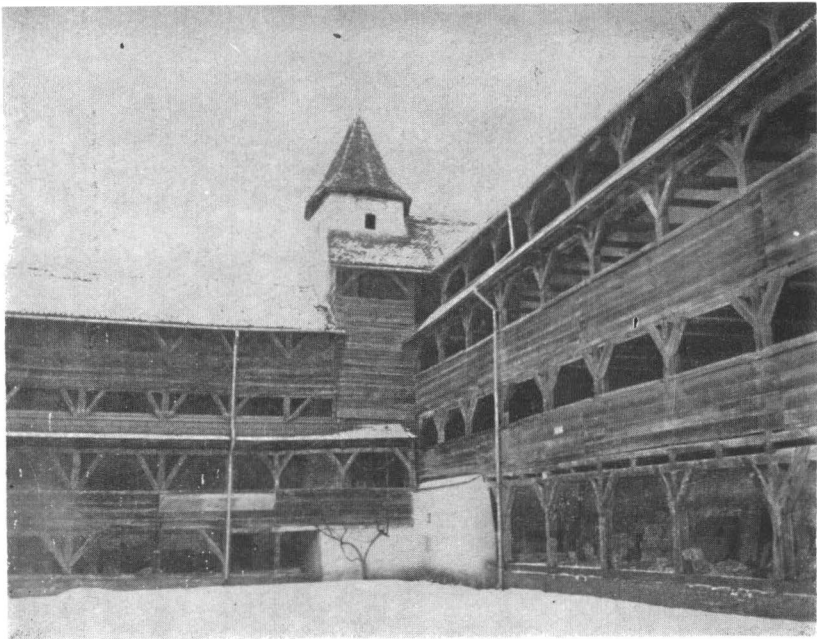

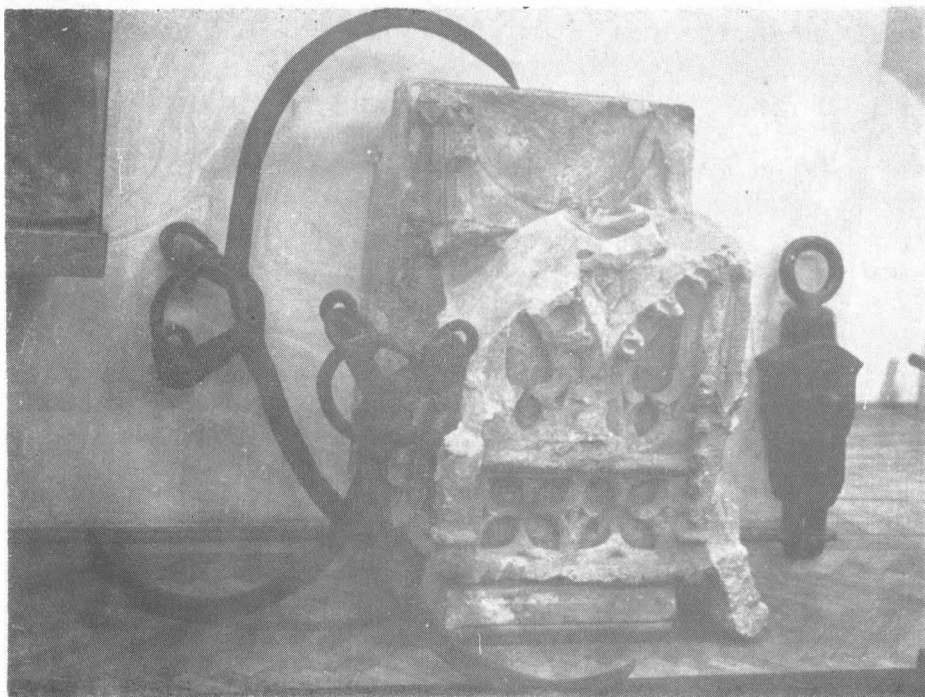
Fig. 3. Aspect din incinta bastionului cu turnul nord-vestic, galeriile și lapidarul.

Fig. 4. Curtea interioară cu sala de expoziție.

Fig. 5. Aspect din expoziție — în prim-plan, macheta cetății Brașovului

www.cimec.ro
Fig. 6. Aspect din expoziție.

